

Література:

1. НБУ. Звіт про фінансову стабільність. Випуск 2. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
2. Банківські операції: підручник – 3-тє вид., перероб. і доп. / [А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.]; за загальною редакцією доктора економічних наук, проф. А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2008. – 608 с.
3. Герасименко Р. Проблемні позики та прогнозування їх частки в кредитному портфелі банку / Р. Герасименко, М. Дегтярьова // Вісник НБУ. – 2012. – №4. – С. 40 – 46.
4. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія/ О.В. Дзюблюк, В.В. Корнеєв, В.І. Міщенко та і...; за ред. д.е.н., проф.. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. – 298 с.

Зоряна ЦДИЛО

студентка факультету фінансів

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

викладач Сегеда Л.М.

ПРОБЛЕМИ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В Україні про проблему шахрайства у банківській сфері активно заговорили у 2014-2016 рр. після низки банкрутств та закриття банків. Адже лише у 2014 році НБУ визнав неплатоспроможними 33 вітчизняних банки, в які було введено тимчасову адміністрацію з наступною підготовкою до ліквідації. Станом на 2015 рік ще 31 банк було ліквідовано, а щодо 2-х банків тривали судові розгляди. За 2016 рік під процедуру реорганізації, введення тимчасової адміністрації або ліквідації потрапили ще 17 банків [1]. Відтак, на сьогодні (станом на 1.11.2018 р.) банківська система налічує 79 діючих банківських установ. Для порівняння, у 2014 р. в Україні кількість банків сягнула межі 180.

Ці різкі хаотичні зміни потягнули за собою багато проблем, в тому числі, складність виявлення фінансового шахрайства. А складність цього питання полягає в тому, що зацікавленими у здійсненні махінацій можуть бути вищі керівники разом із мажоритарними учасниками комерційного банку. При такій ситуації ошуканими особами є вкладники, міноритарні учасники та інші банківські клієнти. Таким чином із високим загальним рівнем корупції фінансове шахрайство стає не негативним явищем, а навіть бажаним, сприймається як окремий бізнес-напрямок утаємниченого збагачення.

За статистикою, майже 70% злочинів у банківській сфері здійснюються або винятково співробітниками банку, або за їхньої активної участі. Економічна криза додала підстав до активізації банківського шахрайства та появи нових кримінальних схем. У банківській сфері злочини частіше виявляються уже в збанкрутілих банках або у тих, що проходять процедуру санації. [2].

Як вважають експерти, найбільш популярним видом злочину за участю банкірів є навмисне банкрутство. Схема навмисного банкрутства досить проста. Щоб довести кредитну організацію до стану банкрутства й не розраховуватися із вкладниками, керівники банку укладають заздалегідь не вигідні угоди. Одна з найпоширеніших схем – це придбання цінних паперів («сміттєвих акцій», векселів та боргових зобов'язань фірм-«одноденок»), які на ринку нічого не коштують, а за номінальною вартістю у сукупності складають величезну суму. [3].

Ще однією поширеною схемою є виведення активів з банкрутуючих банків, а саме видача кредитів на підставні компанії. Із такого роду схемами пов'язані найгучніші «банківські» кримінальні справи і найбільші суми викрадених коштів.

Типовою шахрайською схемою є також зняття готівки, відмивання коштів та їх незаконне виведення за кордон у офшори. У таких схемах співробітники банків не грабують фінансові установи, а навпаки – намагаються заробити для них, надаючи клієнтам не зовсім законні послуги.

Не варто й забувати про категорію банківських злочинів через пряме розкрадання коштів. Адже коли банківський службовець щоденно стикається із мільярдами, знаючи зсередини всю механіку банківського рахівництва, то, звичайно, з часом можуть виникати помисли щодо непомітних «підправлень» у цих рахунках. [4].

Чимало у банківських злочинах і порівняно незначних розкрадань. Як правило, мова йде про викрадення коштів співробітниками банку прямо з рахунків клієнтів. Злочинці обираються рахунки померлих осіб або рахунки, по яких давно не руху коштів.

Лише протягом 2015–2017 рр. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) подав 3 346 заяв про вчинення кримінальних правопорушень у банківській сфері на суму збитків понад 281 млрд грн, і це при тому, що 80% від балансової вартості активів неплатоспроможних банків (365,9 млрд грн) – це кредити. [5]. Крім цього, у ФГВФО відмічають окремі, найбільш поширені види шахрайств, які призвели до втрат фінансових ресурсів у комерційних банках, а саме:

- 1) штучне банкрутство юридичних осіб – позичальників комерційних банків;
- 2) кредити, заставою за якими виступають «технічні» цінні папери;
- 3) виведення грошових коштів шляхом розміщення на коррахунках в іноземних банках із сумнівною репутацією;
- 4) розміщення активів на тимчасово окупованій території (АР Крим) і в зоні проведення АТО;

Крім вищенаведених конструкцій фінансового шахрайства, слід урахувати загрозливе поширення фінансового шахрайства в комерційних банках, яке пов'язане із банкоматами та платіжними картками. МВС зафіксувало 20 тис. фактів шахрайства з платіжними картками фізичних осіб лише за вісім місяців 2017 року, що призвело до 500 млн грн збитків. За даними досліджень ЕМА і компанії «Gemius Україна» (весна 2017 року), 17% респондентів особисто зіштовхнулись із шахрайством [6]. Ці ж дослідники зазначають, що масштаби кіберзлочинності в Україні зростають. Так, якщо минулого року кожний 220-й українець потрапляв у ситуацію із шахрайством, то цього року вже кожний 80-й.

Практикується також масове відкриття рахунків фізичних осіб, куди переводяться кошти від юридичних осіб – клієнтів банку. Робиться це для того, щоб захистити кошти таких клієнтів за допомогою існуючої банківської системи гарантування вкладів фізичних осіб.

Причини поширення шахрайства у вітчизняній банківській сфері мало відрізняються від західних. Насамперед недостатньо уваги приділяється перевірці персоналу перед прийняттям на роботу.

У європейських банках рівень шахрайства за участю співробітників значно нижчий. Це пов'язано з тим, що зіпсувавши репутацію одного разу, такий фахівець вже навряд чи зможе коли-небудь влаштуватися на роботу в банківській сфері. Банки

частіше зацікавлені розкривати таку інформацію. В Україні таких випадків значно менше.

Для більш ефективної протидії шахрайським схемам у банках необхідно вибудовувати три рівні захисту. Перший рівень – робота з фахівцями фронт-офісу, які беруть участь в безпосередньому прийнятті заявки та видачі кредиту, адже саме вони найчастіше найбільш чутливі до впливу шахраїв або самі ними є. Другий – це підрозділи з управління ризиками та бек-офісні підрозділи, які здійснюють перевірку позичальника та оцінку заставних активів. Третій – проведення внутрішнього аудиту, періодичність якого повинен визначати комітет з управління ризиками конкретного банку в залежності від рівня кредитних ризиків у портфелі банку. Для попередження шахрайства важливо працювати зі співробітниками на кожній лінії захисту.

Очевидно, що банківська система знаходиться у зоні підвищеного ризику. Це обумовлюється тим, що практично вся банківська діяльність, починаючи від оформлення кредиту, і закінчуючи інкасацією грошових коштів, є досить ризикованою. Значна кількість як зовнішніх, так і внутрішніх загроз можуть завдати роботі банку, його співробітникам та клієнтам суттєвих втрат. За умов, що склалися, банки повинні систематично відстежувати наявність усіх видів загроз, вивчати можливості та шляхи їх попередження, вживати всіх можливих заходів щодо їх локалізації та нейтралізації шкідливих наслідків.

Література:

1. Реорганізація та ліквідація // Офіційний сайт НБУ: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75535#201 (Дата звернення 26.10.2018)
2. Статистика злочинів: <http://news.liga.net/> (Дата звернення 26.10.2018)
3. Правовий вісник Української академії банківської справи № 1(10) 2014 р.
4. Чернявський С.С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування: [монографія] / С.С. Чернявський. – К.: Хай- ТекПрес, 2010. – 624 с.
5. . Фонд гарантування звернувся до Генеральної прокуратури України та Національного антикорупційного бюро України : <http://www.fg.gov.ua/news/-7732-fondharantuvannia-zvernuvsia-do-heneralnoi-prokuratury-ukrainy-ta-natsional-noho-antykoruptsiinoho-biuroukrainy>. (Дата звернення 26.10.2018)
6. Masshtaby kiber prestupnosti v Ukraine [The scale of cyber crime in Ukraine]. (n. d.). ema.com.ua. Retrieved from : <https://ema.com.ua/cybercrime-in-ukraine-video> [in Ukrainian]. (Дата звернення 26.10.2018)

Євген ЧАЙКОВСЬКИЙ

студент інституту права та психології

Національний університет «Львівська політехніка»,

студент навчально-наукового інституту інноваційних освітніх технологій

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник :

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Чайковський Я.І.

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТІЖНОЇ КАРТКИ ЯК ІННОВАЦІЙНОГО ЗАСОБУ ОПЛАТИ ЗА ПОСЛУГИ ТРАНСПОРТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

За останні роки інфраструктура платіжних електронних карток в Україні швидко розвивалась. Українські власники платіжних карток дедалі частіше переходять від зняття готівки в банкоматах до безготівкової оплати товарів і послуг, що відповідає досвіду більш розвинених ринків, зокрема Польщі.